

Izvor islama je Kur'an, a najbolji tumač Kur'ana je praksa Božijeg Poslanika Muhammeda (s.a.v.s.). Isto pravilo važi i za druge vere.

Znači, bitno je sagledati doktrinu svih vera i objektivno, onako kako nam vera nalaže, prosuditi koja od njih zaista daje ženi bolji položaj i prestiž.

EVINA GREŠKA

Sve tri religije se slažu u jednoj osnovnoj činjenici: i žene i muškarce je stvorio Bog, Stvoritelj celog svemira.

Ipak, neslaganje počinje ubrzo nakon stvaranja prvog čoveka, Adama, ili kako ga Kur'an naziva, Adema a.s. i prve žene Eve, ili kako je Kur'an naziva, Hava. Judeo-hrišćanska poimanja stvaranja Adama i Eve (Jave) su detaljno opisana u Svetom pismu (Prva knjiga Mojsijeva ili Postanje).

Bog je njima zabranio da jedu voće sa zabranjenog drveta. Zmija je zavela Evu da jede sa njom. Kada je Bog ukorio Adama za ono što je uradio, on je svalio krivicu na Evu rekavši:

„Žena koju si udružio sa mnom, ona mi dade s drveta, te jedoh“ (3: 12) Kao rezultat, Bog je rekao Evi: „Tebi ću mnoge muke zadati, kad zatrudniš, s mukama ćeš djecu rađati i volja će tvoja stajati pod vlašću muža tvojega i on će ti biti gospodar“.(3: 16)

A Adamu je rekao: „Što si poslušao ženu i okusio s drveta s kojega sam ti zabranio rekavši da ne jedeš s njega, zemlja da je prokleta s tebe; s mukom ćeš se od nje hraniti do svojega vijeka. Trnje i korov će ti rađati, a ti ćeš jesti zelje poljsko. Sa znojem lica svojega ješćeš hljeb, dokle se ne vratiš u zemlju od koje si uzet, jer si prah, i u prah ćeš se vratiti.“ (3: 17-19) Islamsko naučavanje prvog stvaranja može se naći na više mesta u Kur'anu:

„A ti, o Adame, i žena tvoja u raju stanujte i odakle god želite jedite, samo se ovom drvetu ne približujte, da se prema sebi ne ogrešite! I šejtan im poče bajati: Gospodar vaš vam zabranjuje ovo drvo samo zato

da ne biste anđeli (meleki) postali ili da ne biste besmrtni bili. I zaklinjaše im se: „Ja sam vam zaista savetnik iskreni!“ A kad oni ono drvo okusiše, stidna mesta im se ukazaše. Zar vam to drvo nisam zabranio?! Zovnu ih Gospodar njihov...oni rekoše: 'Gospodaru naš, sami smo sebi krivi, i ako nam ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni.' (7: 19-25).

Pažljivo posmatranje dva izveštaja priče o stvaranju otkriva neke značajne razlike.

Kur'an, za razliku od Biblije, krivi i Adema i Havu jednako za njihovu zajedničku grešku. Nigde se u Kur'anu ne može naći ni najmanji nagoveštaj da je Eva (Hava) navela Adama (Adema) da jede sa drveta, ma da je jela pre njega. Eva nije izvor iskušenja, nije zavela i nije izdala. Štaviše, Eva se ne može kriviti za porođajne bolove. Bog, prema Kur'anu, ne kažnjava nikoga za tuđe grehe.

Znači, Adam i Eva su počini greh i nakon toga su se pokajali Bogu, pa im je On oprostio. Allah dž.š. u Kur'anu kaže:

„Adem primi neke reči od Gospodara svoga, pa mu On oprosti, On zaista prima pokajanje, On je Milostiv.“ (2-37)

EVINO NASLEĐE

Slika Eve, kao iskušenja koja nam Biblija izlaže, dosta negativno je uticala na judeo-hrišćansku tradiciju. Da vidimo i sami šta Stari zavet kaže (odlomak iz knjige Propovednika):

„I nadoh da je grča od smrti žena kojoj je srce mreža i pruglo, kojoj su ruke okovi; ko je mio Bogu, sačuvaće se od nje, a griješnika će uhvatiti ona. Gle, to nadoh, veli propovednik, jedno prema drugom, tražeći da razumijem. Još traži duša moja, ali ne nadoh. Čovjeka jednoga u tisući nadoh, ali žene među svjema ne nadoh. (7: 26-28)

Kod mnogih jevreja jutarnja molitva glasi ovako:

„Neka je blagoslovljen Bog, Kralj svemira, što me nije učinio ženom.“

Ovde moram spomenuti i reči Tertulijana, vezane za ženu:

„Zar ne znate da ste Eva svaka od vas? Božija kazna na vašem rodu živi u ovome vremenu, krivica nužno mora živeti. Takođe, vi ste đavolja kapija, vi ste otpečatile zabranjeno drvo, vi ste prve napustile Božiji zakon...Vi ste na vrlo lak način zavele čoveka koji je stvoren u Božijem obliku.“

Sveti Avgustin je napisao jednom prijatelju:

„Kakva je razlika ako se radi o supruzi ili o majci, to je i dalje Eva koja zavodi, od koje se moramo čuvati u svakoj ženi.“

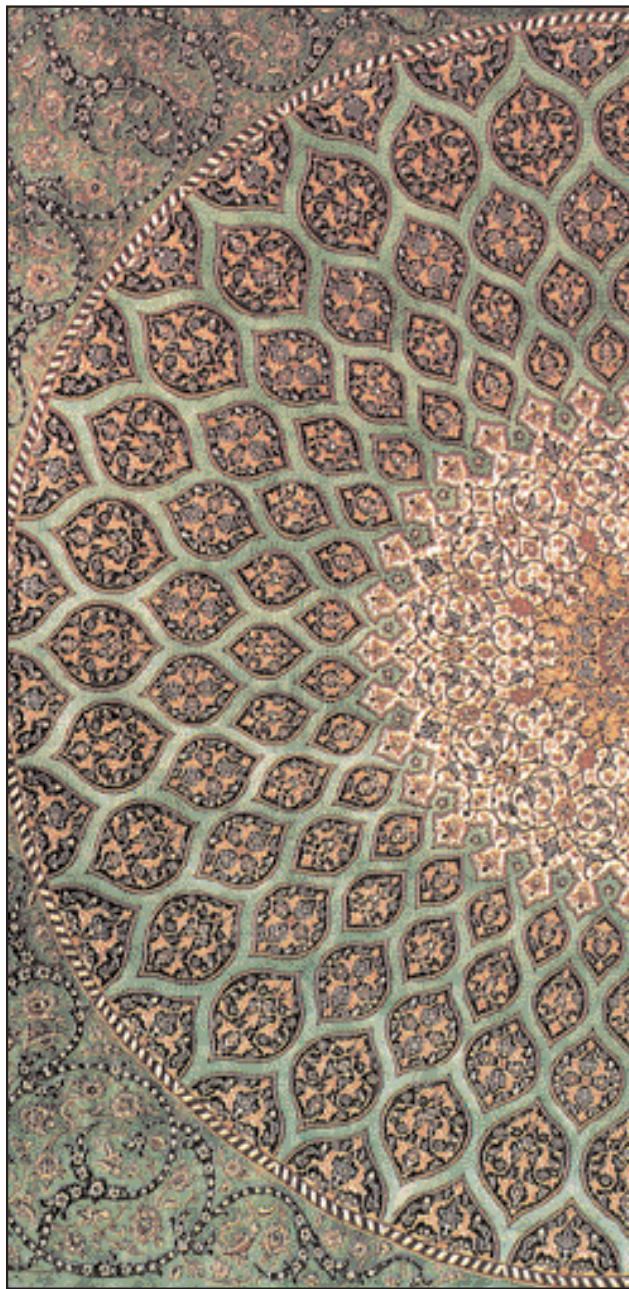
Ako sada obratimo pažnju na ono šta je Kur'an rekao, biće nam jasno da je i kur'anski koncept žene veoma različit od onoga što je u judeo-hrišćanskoj tradiciji.

Allah dž.š. u Kur'anu kaže:

„Muslimanima i muslimankama, vernicima i vernicama, poslušnim muškarcima i poslušnim ženama, strpljivim muškarcima i strpljivim ženama, poniznim muškarcima i poniznim ženama, i muškarcima koji zekatom čiste svoj imetak i ženama koje zekatom čiste svoj imetak, i muškarcima koji poste i ženama koje poste, i muškarcima koji o svojim stidnim mestima vode brigu i ženama koje o svojim stidnim mestima vode brigu, i muškarcima koji često Boga spominju i ženama koje često Boga spominju, Bog je zaista za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio.“ (33: 35)

„Ko učini dobro, bio muškarac ili žena, a vernik je, mi ćemo dati da proživi lep život i zaista ćemo ih nagraditi većom nagradom nego što su zaslužili.“ (16: 97)

Očigledno je da je ku'anski stav prema ženi isti kao i prema muškarcu. I žena i muškarac su Božija stvorenja, stvorena zbog jednog cilja, a to je pokornost Jednom Jedinom Stvoritelju, Gospodaru – Bogu. Kur'an

ne spominje ženu kao đavolju kapiju, ili kao izdajicu. Prema Kur'anu, uloga žene na zemlji nije ograničena samo na rađanje dece. Ona je subjekat, a ne objekat. Ona je ravnopravni član ljudskog društva, ljudske zajednice, sa svojim dužnostima i pravima.

**Geometrijska
omamentika
na kupoli džamije
Šejha Lottfolaha U Isfahanu**

Kur'an nigde ne spominje da ni jedna čestita žena nije nikad postojala, naprotiv, Kur'an nalaže vernicima, kako ženama tako i muškarcima, da slede primer dobrih žena kao sto su devica Marija (Merjem), faraonova žena Asia (66:11-13), kao i Avramova (Ibrahimova) žena Sara, supruge i ćerke po-

slednjeg Božijeg Poslanika, Muhammeda (s.a.v.s.), Hatidža, Aiša, Fatima, spomenuvši ih kao Poslanikovu porodicu. (s.a.v.s.)

KĆERI STIDA

Razlika između biblijskog i kur'anskog stava prema ženskom polu počinje od samog rađanja ženskog deteta.. Biblija tvrdi da je period ženske ritualne nečistoće duplo duži, ako se rodi devojčica, nego ako se rodi dečak rečima: „Kaži sinovima Izrailjevijem i reci: kad žena zatrudni i rodi muško, nečista da je sedam dana, kao u dane kad se odvaja radi nemoći svoje, biće nečista.“ (Levitska, 12:2). A posle kaže:

„A kad rodi žensko, onda da je nečista dvije nedelje dana, kao kad se odvaja radi nemoći svoje, i šezdeset i šest dana neka ostane čisteći se od krvi.“ (Levitska, 12: 5).

Znači, žena je izvor stida, srama i greha. Ovakva ista ideja odnosa prema ćerkama dovela je paganske Arape, pre dolaska islama, do zakopavanja žive ženske dece.

Kur'an je oštro osudio ovakvu praksu rekavši:

„I kada se nekome od njih javi da mu se rodila ćerka lice mu potamni i postane potišten, krije se od ljudi zbog nesreće koja mu je dojavljena, da li ovako prezren da je zadrži ili u zemlju da je zakopa? Kako ružno oni prosuđuju?“ (16: 58-59).

Štaviše, Kur'an ne pravi razliku između dečaka i devojčice. Kur'an smatra rođenje devojčice poklonom i blagoslovom od Boga, kao i rođenje dečaka. Čak štaviše, Kur'an spominje blagodat ženske dece pre blagodat muške rečima:

„Allahova je vlast i na nebesima i na zemlji. On stvara šta hoće, poklanja žensku decu kome hoće, a kome hoće mušku.“ (42:49).

Kur'an, znači, ne pravi razliku između dečaka i devojčice, između muškarca i žene.

Svi smo Allahova stvorenja, stvoreni sa jednim zajedničkim ciljem da Mu se klanjamo i obožavamo Ga.

OBRAZOVANJE ŽENE

Videli smo da razlika između biblijskog i kur'anskog koncepta o ženama počinje samim rođenjem ženskog deteta, ali ona nije samo ograničena na novorođene devojčice, već ide mnogo dalje od toga. Da usporedimo stavove i mišljenja judeo-hrišćanske tradicije i kur'anskog stava po pitanju obrazovanja žene. Rabin Elijezer je rekao: „Ako i jedan čovek poduči svoju ćerku Tori, to će biti kao da ju je podučio bludu“. Iz ovog vidimo da je ženi po judeističkoj tradiciji strogo zabranjeno obrazovanje i to svoje religije, judaizma. S druge strane, stav Novog zaveta, po rečima svetog apostola Pavla: „Žene vaše da čute u crkvama jer se njima ne dopusti da govore, nego da slušaju, kao što i zakon govori. Ako li hoće čemu da se nauče, kod kuće muževe svoje neka pitaju: jer je ružno ženi da govori u crkvi.“ (Prva poslanica Korinćanima, 14: 34-35)

Takođe, u Novom zavetu stoji: „Žena na miru da se uči svakoj pokornosti. Ali ženi ne dopuštam da uči niti da vlada mužem, nego da bude mirna.“ (Prva poslanica Timotiju, (2:11-12)

Kakav je stav Kur'ana? Jedna kratka priča koja se navodi u Kur'anu ukratko opisuje poziciju žene.

Havla je bila muslimanka čiji je muž Avs u momentu ljutnje izrekao reči: „Ti si mi poput leđa moje majke.“ Paganski Arapi su smatrali ove reči za formu razvoda. Ova forma razvoda je oslobađala muža od bilo kakve bračne dužnosti, a ženi nije dozvoljavala da napusti muževljevu kuću ili da se ponovo uda. Havla je otišla pravo kod Poslanika, Muhammeda (s.a.v.s.), da mu izloži svoj slučaj. Poslanik joj je rekao da treba da bude strpljiva. Havla je i dalje nastavila sa diskusijom pokušavajući da spasi svoj obustavljeni

brak. Ubrzo je Kur'an intervenisao, Havlino opravdanje je prihvaćeno. Jedno čitavo poglavlje Kur'ana koje se zove „El-Mudžadila“ ili „žena koja se raspravlja“ posvećeno je ovom slučaju. Allah dž.š. kaže:

„Allah je čuo reči one koja se s tobom o mužu svome raspravljala i Allahu se jadala, a Allah čuje razgovor vaš međusobni, jer Allah uistinu sve čuje i sve vidi.“ (58: 1)

Eto, to je stav Kur'ana, daje joj pravo da se raspravlja, da razgovara, da uči, proučava i poučava. Allah dž.š. u Kur'anu kaže:

„Uči, čitaj, proučavaj u ime Gospodara tvoga.“ (Aleq, 1)

Ovaj imperativ je upućen svim pokolenjima i generacijama oba pola, i muškarcima i ženama, bez obzira na njihovu životnu dob. Iz ovoga se da zaključiti da su prosvetčavanje i obrazovanje žena, kao i njeno školovanje, ne samo njeno pravo već je i njena verska dužnost i obaveza i Kur'an je u tom pogledu, kao što smo videli, ne izdvaja od muškarca.

SVEDOČENJE

Još jedan stav po kojem se Kur'an znatno razlikuje od Biblije je svedočenje žene. Kur'an kaže:

„I navedite dva svedoka, dva muškarca vaša, ako nema dvojice muškaraca, onda jednog muškarca i dve žene, koje prihvatate za svedoke, ako jedna od njih zaboravi neka je druga podseti.“ (2:282)

Iz ovog ajeta se jasno vidi da žena ima mogućnost da svedoči u finansijskim i drugim poslovima. S druge strane, ženama nije bilo dozvoljeno da svedoče u starom jevrejskom društvu. Žene u današnjem Izraelu ne mogu dati dokaze u rabinskim sudovima zbog toga što Talmud kaže: „Žene su po temperamentu lakoumne“.

Takođe, jako bitna činjenica je da, ako čovek optuži svoju ženu za prevaru, neverstvo, Kur'an traži od muža da se svečano zakune

pet puta kao dokaz ženine krivice. Ali, ako žena sve porekne i svečano se zakune pet puta, ne smatra se krivom, samo što se u oba slučaja taj brak razvodi.

Kur'an kaže:

„A oni koji okrive svoje žene, a ne budu imali drugih svedoka, nego su samo oni svedoci, potvrdite svoje svedočenje zakletvom Allahom, i to četiri puta da, zaista govore istinu, a peti put da ga pogodi Allahovo prokletstvo, ako laže, a ona će kazne biti pošteđena, ako se četiri puta Allahom zakune da on zaista laže, a peti put da je stigne Allahova srdžba, ako on govori istinu!“ (24:4-9)

S druge strane, po Bibliji, ako čovek optuži svoju suprugu za prevaru, njeno svedočenje se uopšte neće uzeti u obzir. Evo jednog odlomka iz Biblije, Četvrta knjiga Mojsijeva (Brojevi):

„Još reče Gospod Mojsiju govoreći: 'Kaži sinovima Izrailjevim i reci im: čija bi žena zastranila te bi mu zgriješila, i drugi bi je obležao, a muž njezin ne bi znao, nego bi ona zatajila da se oskrvnila, i ne bi bilo svjedoka na nju, niti bi se zatekla. A njemu bi došla sumnja ljubavna, te bi iz ljubavi sumnjao na svoju ženu, a ona bi bila oskrvnjena, ili bi mu došla sumnja ljubavna, te bi iz ljubavi sumnjao na svoju ženu, a ona ne bi bila oskrvnjena. Onda neka muž dovede ženu svoju k svešteniku i neka donese za nju prinos njezin, deseti deo efe brašna ječmenoga, ali neka ga ne polije uljem i neka ne metne na nj kada, jer je prinos za sumnju ljubavnu, dar za spomen da se spomene grijeh, i neka je sveštenik privede i postavi pred Gospodom, i neka uzme sveštenik svete vode u sud zemljani; i praha s poda u šatoru neka uzme i uspe u vodu. I postavivši sveštenik ženu pred Gospodom neka joj otkrije glavu i

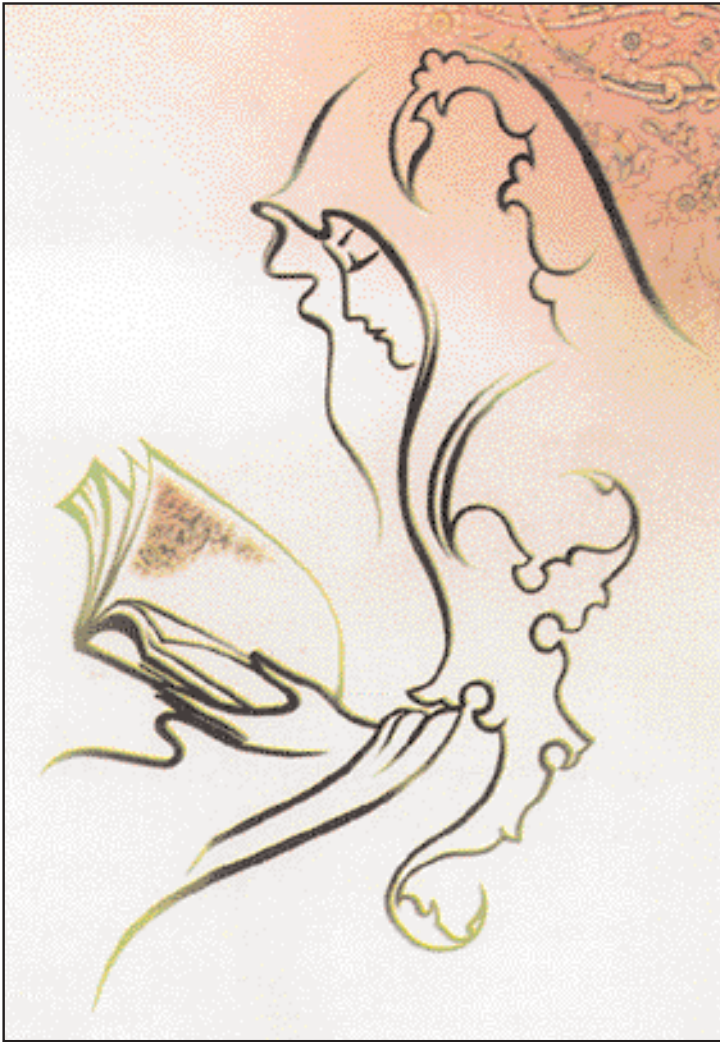
La illahe illa Allah (Nema boga osim Jednog Boga), islamska formula (šehade) u kaligrafiji iranskog majstora Dželila Rasulija

metne joj na ruke dar za spomen koji je dar za sumnju ljubavnu; a sveštenik neka drži u ruci svojoj gorku vodu, koja nosi prokletstvo. I neka sveštenik zakune ženu, i reče joj: Ako nije niko spavao s tobom i ako nijesi zastranila od muža svojega na nečistotu, neka ti ne bude ništa od ove vode gorke, koja nosi prokletstvo. Ako li si zastranila od muža svojega i oskrvnila se, i ko god drugi osim muža tvog spavao s tobom, tada sveštenik zaklinjući ženu neka je prokune i reče ženi: da te Gospod postavi za uklin i za kletvu u narodu tvom učinivši da ti bedro spadne a trbuh oteče. I neka ti ova voda prokleta ude u crijeva da ti oteče trbuh i da ti bedro spadne. A žena neka reče: amin '...' Ovo je zakon za sumnju ljubavnu, kad žena zastrani od muža svojega i oskrvni se. Ili kad kome dođe sumnja ljubavna te posumnja iz ljubavi na ženu svo-

ju i postavi je pred Gospodom i svrši joj sveštenik sve po ovom zakonu. I muž da je prost od grijeha, ali žena da nosi svoje bezakonje." (Brojevi, 5: 11-31)

Da vidimo šta Stari zavet kaže o nasljedstvu žene: „Otac naš umrije u pustinji ali ne bješe u društvu s onima koji se pobuniše na Gospoda u buni Korejevoj, nego umrije od grijeha svojega, a ne ostavi sinova. Zašto da se istrijebi ime oca našega iz porodice njegove zato što nije imao sina? Daj nam nasljedstvo među braćom oca našega. I iznese Mojsije stvar njihovu pred Gospoda. A Gospod reče Mojsiju govoreći: pravo govore kćeri Salpadove; podaj im pravo da imaju nasljedstvo među braćom oca svojega, i prenesi nasljedstvo oca njihova na njih. A sinovima Izrailjevijem kaži i reci: kad ko umre, nema sina, onda prenesite nasljedstvo njegovo na kćer njegovu. Ako li ni kćeri nema, onda podajte nasljedstvo njegovo braći njegovoj. Ako li ni braće nema, onda podajte nasljedstvo njegovo braći oca njegovog. Ako li nema ni braće očine, onda podajte nasljedstvo njegovo onomu ko mu je najbliži u rodu njegovu, i neka je njegovo." (Brojevi, 27:3-11)

Kur'an je pak dao ženi pravo na nasleđe i dao joj je pravo da upravlja svojom imovinom. Allah dž.š. u Kur'anu kaže.

PRAVO ŽENE NA NASLEĐIVANJE

Jedna od bitnih razlika između Kur'ana i Biblije je stav prema pravu žene da nasleđuje imovinu umrlog rođaka.

Po Bibliji, udovice i sestre ništa ne nasleđuju, ćerke mogu nasleđivati samo ako preminuli otac nije imao sinove. U svakom drugom slučaju, sinovi bi nasledili čitavu imovinu.

„Muškarcima pripada deo onoga što ostave roditelji i rođaci, a i ženama pripada deo onoga što ostave roditelji i rođaci, bilo toga malo ili puno, određeni broj." (4:7)

POLIGAMIJA

Poligamija nije samo praksa muslimanskog društva, nego je vrlo stara praksa rani-

jih ljudskih društava. Ona nije samo prihvaćena u Kur'anu, Biblija, takođe, nije osudila poligamiju. Naprotiv, Stari zavet rabinski spisi često dokazuju legalitet poligamije:

„Te imaše žena carica sedam stotina i tri stotine inoča i žene njegove zanesoš se srce njegovo.“ (Prva knjiga o carevima, 11:3)

Takođe, kralj David je imao mnogo žena i konkubina: I uze David još inoča i žena iz Jerusalima, pošto dođe iz Hevrona, i rodi se Davidu još sinova i kćeri. (Druga Samuelova 5:13). Još Biblija kaže: Ko bi imao dvije žene, jednu milu a drugu nemilu, pa bi rodile sinove, i mila i nemila, a prvenac bi bio od nemile. (Zakoni ponovljeni, 21:15)

Jedina restrikcija kod poligamije je zabrana uzimanja ženine sestre kao rivalske supruge, pa se kaže u Starom zavetu: „Nemoj uzeti žene preko jedne žene, da je ucvijeliš otkrivajući golotinju drugoj za života njezina.“ (Levitska, 18:18)

Talmud preporučuje maksimalno četiri žene. Evropski jevreji su nastavili praktikovati poligamiju sve do šesnaestog veka. Orijentalni jevreji su redovno praktikovali poligamiju sve dok nisu stigli u Izrael gde je ona zabranjena po civilnom zakonu. Ipak, po religijskom zakonu ona je dozvoljena.

ŠTA JE SA NOVIM ZAVETOM?

Isus, po Novom zavetu, nije govorio protiv poligamije. Otac Eugen Hilman u knjizi „Ponovno razmatranje poligamije“ kaže: „Nigde u Novom zavetu ne postoji eksplicitna naredba da brak bude monogaman, niti eksplicitna naredba koja zabranjuje poligamiju.“ On je naglasio činjenicu da je rimska crkva zabranila poligamiju da bi se prilagodila grčko-rimskoj kulturi koja je propisala samo jednu zakonitu ženu dok je tolerisala konkubine i prostituciju.

Afričke crkve i afrički hrišćani su često podsećali svoju evropsku braću da je crkvena zabrana poligamije kulturna tradicija, a ne istinito hrišćansko učenje.

Kur'an je, takođe, dozvolio poligamiju, ali ne bez ograničenja.

Allah dž.š. kaže:

„Ako se bojite da prema ženama sirotama nećete biti pravedni, onda se ženite onim ženama koje su vam dopuštene, sa dve, sa po tri, i sa po četiri. A ako strahujete da nećete pravedni biti, onda samo sa jednom.“ (4: 3)

Iz ovog ajeta jasno se vidi da je poligamija u islamu dozvoljena, ali u isto vreme i ograničena sa maksimalno četiri žene. Pod ovim se ne bi trebalo razumeti da Kur'an podstiče vernike da praktikuju poligamiju, ali se da razumeti da Kur'an toleriše poligamiju.

POKRIVANJE VELOM

Veoma bitna tačka današnjeg izlaganja je pokrivanje velom. Da li je tačno da ne postoji veo u judejsko-hrišćanskoj tradiciji? Da li je veo ili marama samo simbol muslimanki?

Po rečima rabina doktora Menahema Brajera, profesora Biblijske književnosti na Univerzitetu Ješiva, iz njegove knjige „Jevrejka u rabinskoj književnosti“: „Bio je običaj jevrejskih žena da izlaze u javnost pokrivenne glave, ponekad čak ostavljajući samo jedno oko otkriveno.“

Rabinski zakon zabranjuje čitanje molitvi u prisustvu gologlavih udatih žena, budući da je otkrivanje glave smatrano za golotinju. Šta je sa hrišćanskom tradicijom?

Sveti apostol Pavle je izjavio neke vrlo interesantne stvari o velu:

„Ali hoću da znate da je svakome mužu glava Hristos; a muž je glava ženi; a Bog je glava Hristu. Svaki muž koji se s pokrivenom glavom moli Bogu ili prorokuje, sramoti glavu svoju. I svaka žena koja se gologlava

moli Bogu ili prorokuje, sramoti glavu svoju; jer je sve jedno kao da je obrijana. Ako se dakle ne pokriva žena, neka se striže; ako li je ružno ženi strići se ili brijati se, neka se pokriva. Ali muž da ne pokriva glave, jer je obličje i slava Božija, a žena je slava muževlja. Jer nije muž od žene nego žena od muža. Jer muž nije sazdan žene radi nego žena muža radi. Zato žena treba da ima vlast na glavi, andela radi." (Prva poslanica Korinćanima, 11: 3-10)

Sveti apostol Pavle nam daje logički temelj za pokrivanje žene, a to je znak čovekovog autoriteta, jer je čovek stvoren na sliku Božiju, nad ženom koja je stvorena od čoveka i za čoveka.

Iz svih navedenih dokaza je očigledno da islam nije izmislio pokrivanje glave, islam je to samo potvrdio. Kur'an naređuje i vernicima i vernicama da spuste poglede i čuvaju svoje poštenje, zatim naređuje vernicama da spuste svoj veo, da pokriju vrat i grudi rečima: „A reci vernicima da obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mestima svojim, i neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je i onako spoljašnje, i neka vela spuste na grudi svoje, ...“ (24: 30-31). Na drugom mestu Allah dž. š. kaže:

„O Verovesniče, reci ženama svojim i ćerkama svojim i ženama vernika neka spuste haljine svoje niza se. Tako će se najlakše prepoznati, pa neće napastvovane biti.“ (33:59)

To je znači cilj marama u islamu: skromnost i zaštita. Znači, pokrivanje glave velom (maramom) nije naredeno samo Kur'anom, nego je to odredba od Boga i u ranijim svetim knjigama.

Jedina razlika, koja se da primetiti, je da islamski veo, nije znak čovekove vlasti nad ženom, niti je znak ženine potčinjenosti muškarcu, već je samo znak skromnosti sa ciljem da zaštiti ženu.

Današnjem svetu je potrebna kultura skromnosti u svakom pogledu: u odevanju, govoru, ponašanju i životu uopšte.

U svetlu prethodno iznetih dokaza, argumentata, nema sumnje da islam daje ženi status ljudskog bića, subjekta, a ne objekta. Kur'an ženi daje poštovanje, pravdu i zaštitu koje su im tako dugo bile uskraćivane. Zbog toga ne iznenađuje činjenica da većinu onih koji prihvataju islam, u celom svetu danas, čine baš žene. Znači, obavezni smo da saznajemo istinu, a ne da zbog predrasuda spram tuđeg, svoju dogmu prihvatamo zdravo za gotovo.

MUNA JUSUFSPAHIĆ-MISTIRI

Muna Jusufspahić-Mistiri je rođena 25. 01. 1974. godine u Beogradu. Osnovnu školu je pohađala u Beogradu, a srednju (teološku) u Sarajevu. Studirala je u Egiptu (Kairu) na Univerzitetu Al-Azhar, gde je završila Fakultet Usuliddin (Odsek tefsir). Na istom Univerzitetu je privela kraju i postdiplomske studije, gde ujedno namerava da odbrani i magistarski rad.

Zaposlena je u Islamskoj zajednici Srbije gde radi kao referent za pitanja žene. Osim toga, radi kao profesor u Medresi beogradske Bajrakli džamije.

Jermenija kao prva hrišćanska država i Jermeni kao verska manjina u I. R. Iranu

Žana Akopdžanjan

Dve velike civilizacije, jermenska i persijska, slične u mnogo čemu, takođe i različite, vekovima jedna pored druge, gradile su svoju veru i kulturu. Imale su prijateljske odnose, ponekad i sukobe, koji su ostali u pamćenju oba naroda.

Danas jermenski narod, kao hrišćanski, i iranski, kao nosilac islama, žive u susedstvu i imaju dobre odnose. Ova dva naroda imaju zajedničke korene, koji potiču od pre nove ere.

Polovinom trećeg veka pre naše ere u Persiji se osniva dinastija Aškanida, a njihova jedna grana počinje da vlada u Jermeniji. Iako je jermenska carevina bila u zavisnosti od Rima, Jermeni su duhovno bili vezani za Parćane. Jermeni i Parćani su svojim običajima i tradicijama bili mnogo bliski, a mnoge kneževine, jermenske i partske, bile su povezane mešovitim brakovima.

Dva velika događaja tog perioda bila su presudna za istoriju jermenskog naroda. Ti događaji su velikim delom odredili dalju sudbinu naroda. Jedan od tih događaja je doveo do prestanka jermenske carevine, a drugi je pomogao Jermenima da sačuvaju svoje nacionalne ideje, jezik i identitet.

Širenje hrišćanstva u Rimskoj imperiji, u velikom Hajku (deo istorijske Jermenije) i u Partskoj državi počinje u prvom veku n.e. Aškanidska vlada, koja za zvaničnu državnu veru nije proglasila nijednu religiju, nije negativno reagovala na širenje i rast hrišćanstva na svojoj teritoriji. Kako su i druge religije mogle slobodno da propagiraju svoje ideje, tako je i hrišćanstvo ubrzo započelo svoje zvanične aktivnosti.

Po starom hrišćanskom predanju dva Isusova učenika, Tadeos (Tadej) i Vartolomej, posle Isusovog Uspeća dolaze u Jermeniju da propovedaju njegovo učenje. Po njihovom učenju, jermenska crkva se zove Jermenska apostolska crkva. Od 35. do 43. god. ova dva apostola propovedaju hrišćanstvo i zahvaljujući njima mnogi Jermeni postaju hrišćani. Docnije, oni su bili pogubljeni od strane jermenskog cara Sanatruka Prvog (Aršak). U blizini grobnice apostola Tadeja, ovog za veru poginulog hrišćanskog učenika, podignuta je najstarija crkva, koja potiče iz prvog veka po Hristu. Ta veličanstvena crkva Karakilisa, ili Tadei vank (po imenu apostola Tadeja), nalazi se u blizini iranskog grada Maku. Svake godine Jermeni idu na hodočašće u tu crkvu koja je pod nadzorom iranskih Jermena.

Do pada dinastije Aškanida dolazi početkom trećeg veka. Na persijski presto dolazi Ardašir Babakan I počinje vladavina dinastije Sasanida, koja proglašava zorostrijanstvo za državnu religiju.

Za jermenski narod presudan značaj ima četvrti vek, koji je predodredio njegovu sudbinu.

Godine 301, za vreme vladavine kralja Trdata Trećeg, zahvaljujući svetom Grigoru Lusavoriču (Grigorija Prosvetitelji) u Jermeniji je hrišćanstvo proglašeno za državnu religiju, koju je prihvatio ceo jermenski narod. Ova verska revolucija bila je neprihvatljiva i neočekivana za dva moćna suseda Jermenije: Rimsko carstvo i sasanidski Iran. Rimski car Maksimiljan neprijateljski raspoložen, napao je Jermeniju, ali i brzo bio poražen od strane jermenskog cara Trdata i njegove vojske.

Rimski vojskovođa Konstantin, koristeći priliku, napao je na Cezarovu vojsku i postao novi vladar Rimske imperije. Konstantin je 313. g. hrišćanstvo proglasio državnom religijom. Jermenski car Trdat III i Grigor Lusavorič su sa velikom radošću prihvatili tu vest, i kao predstavnici prve hrišćanske države krenuli su u Rim da čestitaju novom vladaru i da sklope nove prijateljske odnose.

Kao prvi patrijarh, sveti Grigor Lusavorič, u Jermeniji gradi crkve i manastire. U gradu Vararšapat 303. god. sagrađena je najveća crkva Ećmiadzin. Po predanju, Božiji sin se spustio na zemlju i vatrenim maljem obeležio mesto gde treba da se sagradi crkva. Danas je Ećmiadzin sveto mesto za Jermene širom sveta i sedište patrijarha svih Jermena. Uskoro nastaju teškoće u propovedanju hrišćanstva u jermenskim crkvama, jer su jezici u crkvi bili grčki i asirski, a ti jezici nisu bili razumljivi za većinu stanovnika. Naravno, pojavu se veći broj prevodilaca, koji su za vreme službi iz Svete knjige usmeno prevodili na jermenski, ali, da bi hrišćanstvo postalo nasleđe jednog naroda, trebalo je da bude na maternjem jeziku tog naroda.

Ovu teškoću shvatio je jermenski monah Mesrop Maštoc, koji dolazi na ideju da stvori

nacionalno pismo. Ideju sa velikom radošću prihvataju jermenski kralj Vramšapuh i katolikos Sahak Partev. Uz ogroman trud i sa Božjom pomoći 406. g. Mesrop Maštoc stvorio je jermensko pismo. Jermenski narod je kroz celu istoriju svoje pismo koristio protiv osvajača. Slova jermenske azbuke postala su stubovi postojanja. Ime Mesrop Maštoc zabeleženo je u narodu kao – Sveti Maštoc. Tvorac jermenskog pisma, koji je izvanredno znao persijski i asirski, stvorio je savršenu azbuku, sastavljenu od 36 slova, što već 16 vekova bez promena služi jermenskom narodu i čime je zaslužio divljenje velikih svetskih lingvista Hjubšmana, Mejea, Mara.

Stvaranje jermenskog pisma narodu je donelo duhovnu nezavisnost. Odmah posle toga počeli su prevodilački radovi. Po svedočenju istoriografa Korjuna, učenika velikog Mesrop Maštoca, prva jermenska rečenica, koja je prevedena, bila je iz „Basni Solomona.“ Ona glasi: „Poznavati mudrost, pouku i shvatiti reč velikana“. Neprocenljivi značaj je imao prevod Biblije. Jermenski prevodioci na početku petog veka prevodili su Bibliju na jermenski sa asirskog, a posle toga oko tridesetih god. V veka, taj prevod su konačno ispravili po uzoru na grčki. I kao što su docnije dokazali naučnici, jermenski prevod Biblije je jedan od najboljih.

U staroj Jermeniji dat je veliki značaj prevodiocima za razvoj nacionalne kulture. U petom veku, prevodioce su smatrali svecima. U to vreme ustanovljen je Praznik prevoda (Targmančac ton), koji se do danas svečano praznuje u Jermeniji u oktobru.

U toku V – VII veka sa grčkog i asirskog bila su prevedena ne samo dela duhovnog karaktera, već i filozofskog, naučnog i umetničkog. Ona su postala deo jermenske nacionalne kulture.

Peti vek u istoriji jermenskog naroda obeležen je bitkom Avarajr. To je jermenski „Kosovski boj“ – bitka za opstanak i očuvanja vere i identiteta. Događaje bitke opisuje istoriograf Jeriše koji je bio duhovnik.

Jeremeniju su 387. god. podelili dve velike države: jedan deo pripao je Vizantijskom carstvu, a veći deo Persijskom.

Sasanidski vladari su posle osvajanja Jeremenije hteli su da uvedu u tu zemlju zoroastrijanstvo. Jermeni, verni svojoj veri, hrišćanstvu, izašli su na bojište protiv Persijanaca. Bitka se odigrala 26-og maja 451. g. Ova bitka je u istoriji Jeremenije i Persije bila jedini veliki sukob, koji nijednoj strani nije doneo ništa dobro. Kako svedoči istoriograf Jeriše, „Na poprištu bitke pali su mnogi. Odvažni su se borili protiv odvažnih, ali nije bilo ni pobednika, ni poraženog, oni su između sebe podelili i poraz i pobedu...” . Nakon Avarajra, persijski car je odustao od svoje namere da nametne zoroastrijanstvo i uskoro je sklopljen ugovor, prema kome su hrišćani u Persijskom carstvu dobili veće verske slobode.

Kraj VII veka nove ere za Persiju i njen narod bio je period od presudnog značaja. Persijanci su primili islam i njegovu svetu knjigu, Kur'an, a sa tim je arapsko pismo ušlo na velika vrata Persijanaca. Tokom dva veka nakon uvođenja islama u Iran, persijski pesnici su se u glavnom izražavali na arapskom jeziku. Arapska poezija ostavila je dubok uticaj na persijski jezik. Među najpoznatije pisce, koji su istovremeno bili i filozofi i naučnici i muslimanski gnostici spadaju Hajjam, Rumi, Sa'di, Hafez koji su stvarali izvanrednu poeziju na novopersijskom. Oni su pisali o prolaznosti života na zemlji, i o njegovoj beznačajnosti kada je čovek ispunjen svešću o Božanskom blaženstvu.

Taj period se može nazvati renesansom istočnih naroda – u zemljama Srednje Azije, Persije do Egiptata – sa obeležjem arapske civilizacije.

Deseti vek u istoriji jermenskog naroda je vreme relativnog mira. Arapi su prestali da budu opasnost, Turci se još nisu pojavili, a Vizantijski su bili stabilni.

Jermenska duhovna literatura X-og veka je krunisana poemom „Matjan vorbergutjan” – „Knjiga tuge” Grigora Narekacija. Narekaci spada u red najvećih klasičnih jermenskih pe-

snika. Knjiga Narekacija (Narek, kako je poznat u narodu) vekovima je bila sveta knjiga. Ona se stavljala ispod jastuka bolesnika sa nadom za brži oporavak, devojke su je nosile u miraz. Cela poema je posvećena Uzvišenom Bogu.

Narekaci je svoj život proveo u manastirskoj tišini, ali kao duboki mislilac predvideo je tragične događaje budućih dana.

Centralna tema poeme „Knjiga tuge” je čovek podeljen u svom emotivnom svetu, sa svojim željama, nezadovoljstvima, nadom i razočaranjima, jer u dubini duše oseća da bolje od onoga što jeste i ne može da bude. On stoji ispred Boga, sa otvorenim ranama – lice u lice i moli za spasenje.

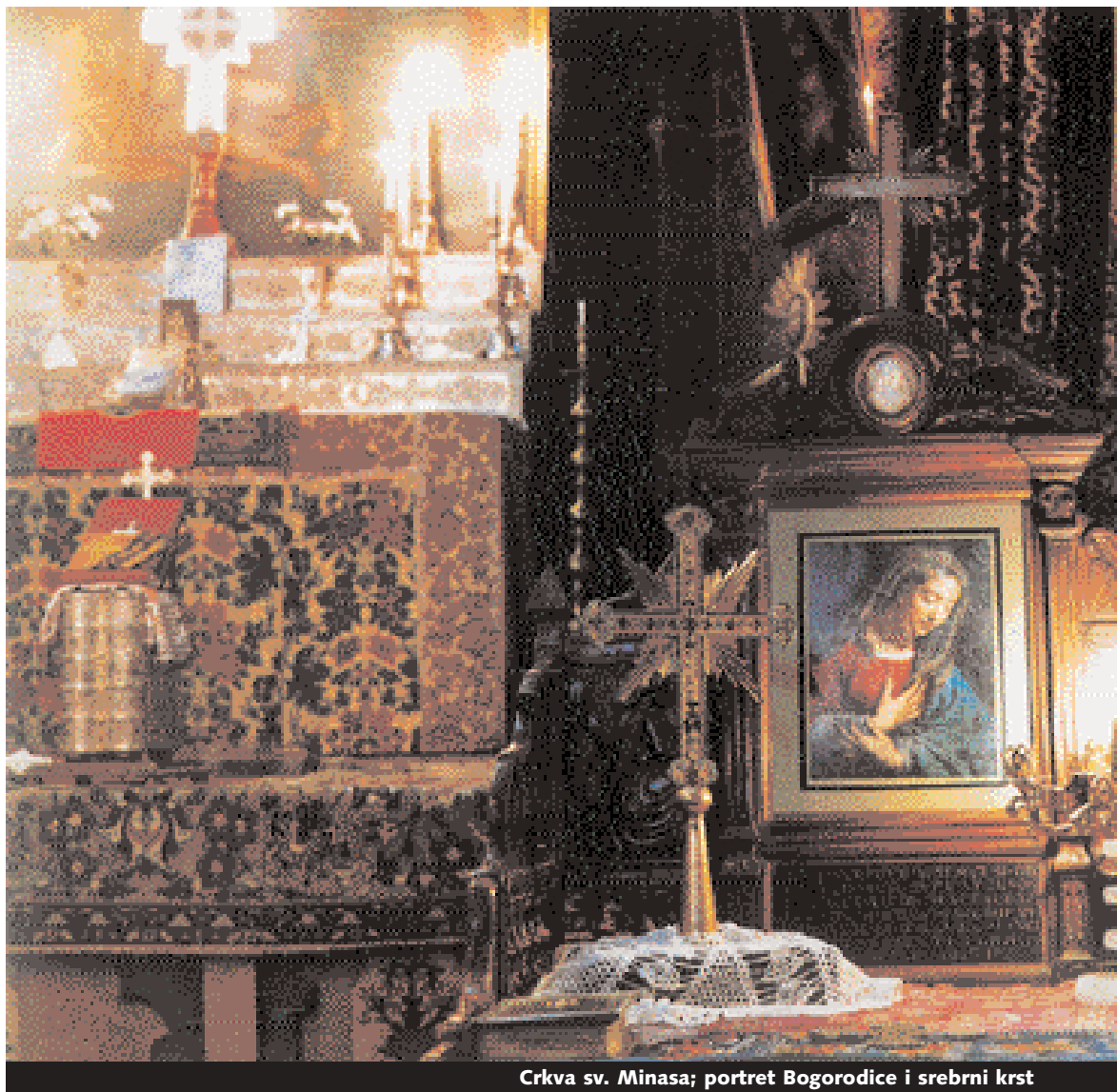
Narekaci posvećuje pohvalu Bogu. Svaki ditiramb ima isti naslov: „Iz dubine duše reč Svevišnjem.” Otkrivajući svoje grehove on nalazi opšte tačke sa razočaranjima, nedostacima, patnjama svih smrtnika. U tim razmišljanjima postoji raznolik monolog, osećaj kajanja celog sveta.

Neki književni kritičari provode paralele između Grigora Narekacija i velikog ruskog pisca Dostojevskog. Ova dva autora predstavljaju vasionu ljudske duše, grehove i kajanje čoveka.

Narekaci sve svoje pesme vodi sa jednom čvrstom shemom: toliko je gorko iskustvo samospoznavanja da na kraju uvek moli, preklinje Boga za oprostaj grehova i izražava veliku nadu da će čovek napokon naći sebe i svoje spasenje.

Pesme Narekacija su rimovane, iako autor ne postaje zarobljenik rima. On sledi osećanja da bi predstavio reč svoje duše; od rima prelazi na slobodne redove, čas petoslogovne, čas sedmoslogovne, a kad treba – da njegova misao zvuči kao molitva- prelazi i na prozu.

Srednji vek u istoriji čovečanstva obeležen je pojavom Turaka. Oni su tokom svojih osvajачkih pohoda sukobe imali sa hrišćanskim narodima i sa narodima nosioca islama.

Crkva sv. Minasa; portret Bogorodice i srebrni krst

1603. g. Šah Abas u borbi protiv Turaka osvojio je Jermeniju, ali je za godinu dana, Sinan Paša, vođa turske vojske, napao Jermeniju. Šah Abas je rešio da na obali reke Aras odmeri svoje snage sa turskom vojskom. On je naredio svojoj vojsci da se povuče. Na putu povlačenja zapalio je sve gradove i sela.

Šah Abas je Jermene, koji su bili nastanjeni u Araratskoj dolini, poveo u Iran. Seoba je trajala jednu godinu. Od pola miliona jermenskih stanovnika samo je jedna petina stigla u novu postojbinu. Mnogi su stradali od

ratnih razaranja, od gladi i bolesti. Šah Abas je Jermene naselio pored obale reke Aras, a zatim prebacio u Isfahan, odakle su se oni rasuli po celoj zemlji. Većina potomaka tih Jemena danas živi u Teheranu, Isfahanu i provinciji Azerbejdžan. Bavi se industrijskim poslovima, zanatima, trgovinom. Njihov broj je oko 100.000. Oni su okupljeni u matičnim udruženjima, kao što su kulturni centar, sportsko udruženje, dobrotvorna organizacija, udruženje intelektualaca, udruženje žena, književni klub, lekarsko udruženje. Oni obja-

vljuju 3 lista na mater-njem jeziku, imaju radio program, katedru za jermenski jezik na Isfahan-skou univerzitetu i dva mesta u Iran-skou parla-mentu.

U Islam-skou Republici Iranu Jermeni su priznati kao verska manjina, koja ima slobodu da u granicama zakona obavlja svoje verske obrede, sagla-sno svojoj reli-giji postupa po verskim učenjima.

Danas u Iranu, u okvi-ru glavnih ogranka hri-šćanstva – pravoslavlja, katoličanstva

i protestantizma, deluje više crkava. Jermenska, asirska, ruska i grčka zajednica pripadaju pravoslavnoj crkvi. Tu su i Jermeni katolici, koji osim crkava u Teheranu, internata i sa-mostana, poseduju dom za nezbrinutu decu, starački dom, Katoličko udruženje Jermena, Dobrotvornu organizaciju Devica Marija.

Crkve svetog Georgija, Tadeja I Vartolomeja, svetog Minas, svete Marije, Targmančac, svetog Sargisa i još mnoge druge crkve nalaze se na teritoriji grada Teherana i ostalih gradova Irana. Samo u gradu Isfahanu, u na-

selju Đulfa, na jugu reke Zajande podignuto je 14 crkava, od kojih je najpoznatija Vank. Ona je sagrađena 1606. g. za vreme šaha Abasa Drugog. U manastiru je poznati muzej, gde se čuva više od 500 vrednih slika, minjatura i 50 antičkih knjiga, kako na jermenskom tako i na drugim jezicima.

Jermeni su najstarija etnička grupa u Iranu, koja je stizala u različitim fazama i živi u mnogim delovima iranske države. Jermenska crkva prihvata prva tri Vaseljenske sabora: 325. g. u Nikeji, 381. g. u Konstantinopolju i 431. g. u Efesu. Jermeni su monofiziti. Oni Isusovoj prirodi odriču ljudski karakter, verujući kako je ona čisto Božanskog karaktera.

Istorija dobrosusedskih odnosa dve zemlje, kao što su Iran i Jermenija – pokazuje da dva naroda različitih vera i sličnih tradicija mogu živeti u miru i ljubavi. To dokazuju sva prava – verska, kulturološka, politička i uopšte ljudska i etnička, koja nekoliko poslednjih vekova uživa Jermenska manjina u Iranu. Oni su Iranci, ali istovremeno i Jermeni, koji neguju svoje kulturne, verske i tradicionalne korene u Islamskoj Republici Iranu.

ŽANA AKOPDŽANJAN

Rođena je 1960. godine u Jerevanu (Jermenija), gde je završila srednju školu. Na Katedri za orijentalistiku državnog univerzitetu u Jerevanu diplomirala je 1982. godine na smeru za persijski jezik. U periodu 1883 – 1990.g. predavala je persijski jezik u srednjoj školi pri Institututu za orijentalističke studije Jermenske akademije nauka i umetnosti. 1998. godine je pohađala dodatni kurs persijskog jezika na univerzitetu Šehid Behešti. Od 1992. radi kao predavač persijskog jezika na kursovima koje organizuje Kulturni centar Irana u Beogradu

Kratko predavanje o veri i ljubavi

stavrofor Srećko Radosavljević

„Vera, nada, ljubav, ovo troje; ali je ljubav najveća među njima.“

(I Kor. 13, 13)

Živimo na ovoj počadaveloj planeti, koja se Zemljom zove, sa žarkom željom da kroz muziku velikog slavonslavlja, upućenu Tvorcu vasseljene iščezne duhovni mrak, koji život lišava divnih Božanskih plodova – Ljubavi, Sreće i Mira. Sveta nam je obaveza da, kao pripadnici monoteističkih religija, sa jakom verom, krepkom nadom i toplom ljubavlju prema Jedinom Samilostivom Bogu – od Njega usrdno molimo mira svetu. Da ljubavlju prema blišnjem dokažemo svoju ljubav prema Bogu, ali, ovaj – ovaj svet u zlu leži i on je:

„Tiran tiraninu,

a kamoli duši blagorodnoj!

On je sastav paklene nesloge:

*u nj ratuje duša sa tijelom,
u nj ratuje more s bregovima,
u nj ratuje zima i toplina,
u nj ratuju vjetri s vjetrovima,
u nj ratuje narod s narodom,
u nj ratuje čovjek sa čovjekom,
u nj ratuju dnevi sa noćima,
u nj ratuju dusi s nebesima.
Telo stenje pod silom duševnom,
Koleba se duša u tijelu...
Niko srećan, a niko dovoljan,
Niko miran, a niko spokojan...“*

Tako peva vladika Rade, a Sveti Nikolaj srpski piše: „Borba spolja i borba iznutra! Iznutra maloverni a spolja bezverni, a između ta dva zida probijaju se verni. Zbog toga verni uzdišu. Neka uzdišu, jer – i sva tvar uzdiše i tuguje s nama do sad. – Ne samo s nama nego i zbog nas, čekajući da se pojave sinovi Božji –.“

„I Sunce i zvezde, i gora i voda, i ptice i zveri, – Da sva tvar Božija strada zbog grehova čoveka, i raduje se kad vidi među sinovima čovečijim ma i jednoga sina Božjega. I kad ga vide, sunce veselije sija, zvezde igraju od radosti, voda i gora pevaju pesme, ptice se jate oko njega i zveri mu umiljato ližu ruke. To sveci kao sinovi Božji doživljavaju“. I mi bismo to isto doživljavali kada bi naša vera u Boga bila čvrsta kao stena, nada krepka i ljubav sveobuhvatna. Blaženstvo, sreća i mir carevali bi tada na svim meridijanima. O, zar je tako velika moć vere prave, nade istrajne i ljubavi prema Bogu i blišnjem!? Da, jer ništa čoveka ne približava Bogu kao vera, vera delotvorna. Verom se Bog useljava u srce naše.

Trojeručica, poznata ikona optočena zlatom i srebrom

Znamo da je: „vera tvrdo čekanje onoga čemu se nadamo, i dokazivanja onoga što ne vidimo“ (Jev.11, 1). Vera je naš duhovni štit o koji se gase sve strele lukavoga.

U Božjoj reči nalazimo savršene argumente za našu nadu. „Bože spasitelju naš, uzdanico svih krajeva zemaljskih“ (Ps.65, 5) kliče psalmovevac i savetuje da sve nade po-

ložimo na Boga, jer „bolje je uzdati se u Gospoda nego li se oslanjati na čoveka“ (Ps.118, 8). I prorok Isaija beleži: „Uzdaj se u Gospoda doveka...“ (Is. 26.4). Jasno je, na to upućuje svaka reč u Bibliji, da našu nadu ne treba da polažemo u ljude: „Ne uzdajte se u knezove zemaljske u kojih nema pomoći“ (Ps.146, 3). „Ovako veli Gospod, beleži Božje reči prorok Jeremija, da je proklet čovek koji se uzda u čoveka..., jer tada od Gospoda odstupa srce njegovo“ (Jer.17, 5). Ove reči Svetoga pisma jasno nam stavljaju do znanja da se jedino treba nadati u Boga. A kako to činiti, opet nas uči Božja reč: „Uzdaj se u Gospoda svim srcem svojim...“ (Ps.3, 5). Dakle, treba se u Boga nadati svim srcem i to od mladosti: „Jer si ti nadanje moje, Gospod je pouzdanje moje od mladosti moje“ (Ps.71, 5) i u svako doba: „Narode! Uzđaj se u Boga u svako doba... Bog je naše utočište“ (Ps.62.8). Ako tako budemo činili zadobićemo najveće duhovno blago – mir u duši svojoj: „U Boga se smiri duša moja; jer je u Njemu nada moja“ (Is.62, 5).

U Božjoj reči nalazimo savet da treba da se nadamo u Boga polažući na Njega sve brige svoje. Zar ima šta veličanstvenije od onoga kad čitamo: „Predaj Gospodu put svoj, uzđaj se u Njega, On će učiniti“ (Ps.37, 5). „Stavi na Gospoda breme svoje, i On će te potkrepiti. Neće dati doveka pravедniku da posrene“ (Ps.55, 22). Zaista, neće Milostivi Bog dati da posrnemo, ali od nas traži da budemo pravедni, to jest, da u svemu ispunjavamo Njegove svete zapovesti. Bog nam dalje kaže: „Ne brinite se za život svoj, šta ćete jesti, ili šta ćete piti; ni za telo svoje, u šta ćete se obući. Nije li život pretežniji od hrane, i telo od odela? Pogledajte na ptice nebeske kako ne seju, niti žanju, ni sabiraju u žitnice; pa Otac vaš Nebeski hrani ih. Niste li vi mnogo pretežniji od njih? A ko se od vas brinući može primaknuti rastu svome lakat jedan? I za odelo što se brinete? Pogledajte na ljiljane u polju kako rastu; ne trude se niti predu. Ali ja vam kažem, govori Gospod, da ni Solomon u svoj slavi svojoj ne obuče se kao jedan od njih... Ne brinite se dakle govoreći: šta ćemo jesti, ili šta ćemo pi-

ti, ili čim ćemo se odenuti... Nego išтите najpre carstva Božjega, i pravde Njegove, a ovo će vam se sve dodati“ (Mt.6, 25-31 i 33). Daće nam Bog sve, jer: „Gospod je blizu. Ne brinite se nizašto nego u svemu molitvom i moljenjem sa zahvaljivanjem da se javljaju Bogu iskanja vaša“ (Fil.4, 6).

Reči Knjige života: „Ti si zaklon moj, Gospode, Ti me čuvaš od teskobe, okružuješ me radostima u izobilju“ (Ps.32, 7), krepe našu nadu da će nas Bog spasiti od svih nevolja i nesreća u ovozemaljskom životu. Svesni te aksiome, nemamo pravo na malodušnost. „Što si klonula dušo moja, i što si žalosna? (To ne smeš) Uzđaj se u Boga; jer ću ga još slaviti, Spasitelja mojega i Boga mojega“ (Ps.42, 5). Bog nas nikada neće ostaviti. „Ako će se i gore pomaknuti i humovi se pokolebati, opet milost Moja neće se odmaknuti od tebe, i zavet mira Moga neće se pokolebati, veli Gospod, koji ti je Milostiv“ (Is. 54, 10), zato, sa Jeremijom prorokom recimo: „Gospode, kreposti moja i grade moj i utočište moje u nevolji...“ (Jer.16, 19) i Bog Sve-milostivi će otkloniti opasnost od svih koji se u Njega nadaju. Nadom u Boga i vršenjem Njegovih zapovesti zadobijaju se sva nebozemna blaga, a ona su neizreciva: „Jer što oko čovečije ne vidi i uho ne ču i u srce čovečije ne dođe – to ugotovi Bog onima koji ga ljube“. Bog je iz ljubavi stvorio svet. Univerzum je delo Njegove reči: „I reče Bog: neka bude... i bi... (1 Moj.1, 3). Naučnici kažu da u našoj galaksiji, koja se zove Mlečni Put, pored ovog krasnog Sunca, koje toplotom i svetlošću hrani našu planetu, ima još četristo milijardi sunaca; a u vasioni ima, tvrde, sto milijardi galaksija. Kruna svega stvorenog je Čovek. Čoveka je Bog stvorio po obličju Svome i udahnuo mu dah života – „i posta čovek duša živa“ – svedoči Biblija. (1 Moj. 2, 7). „Muško i žensko stvori ih“ (1 Moj. 1, 27). Neiskazana je ljubav Milostivoga Boga prema ljudskom rodu. Na tu preveliku ljubav dužni smo da odgovorimo ljubavlju prema Jedinom Bogu i da istu posvedočimo ljubavlju prema bližnjem. Tada će nestati svi antagonizmi u svetu i pesnikov vapaj „da je svet tiran tirani-

nu“ neće biti više aktuelan; kao ni konstatacija svetog Nikolaja srpskog „da sva tvar trpi i strada zbog grehova čoveka“, jer će čovek pravom ljubavlju prema Bogu, nebu, svetu i bližnjem, pobediti greh, očistiti biće svoje od grehovne prljavštine i razrešiti tvar patnji i stradanja. Čovek i sva tvar da hvali Gospoda.

Milostivi Bog je najviši predmet ljubavi. Bog je naše apsolutno i najviše dobro, pa iz toga proizilazi i naša dužnost da Ga ljubimo. Nas to obavezuje i najveća zapovest koju nam je Gospod Hristos ostavio: „Ljubi Gospoda svojega svim srcem svojim, i svom dušom svojom, i svom misli svojom“ (Mt. 22, 37). No, ljubav prema Bogu nije samo dužnost, već i neiskazana potreba, jer bez ljubavi prema Bogu nema spasenja. To jasno ističe i apostol Jovan rečima: „Bog je ljubav i koji stoji u ljubavi, u Bogu stoji i Bog u njemu obitava“ (1 Jn. 4, 16).

Ljubav prema Bogu je po dostojanstvu prva i najveća vrlina. Ona je kruna svih vrlina i u njoj sve vrline i sva dobra dela imaju svoju lepotu i vrednosti. Bez ljubavi prema Sve-milostivom Bogu nema prave vrline što se jasno vidi iz reči svetog apostola Pavla: „Kad bih razdao sve svoje imanje i ako bi predao telo svoje da se sažeže, a ljubavi nemam, ništa mi ne pomaže“ (1 Kor 13, 3).

Oca našeg Nebeskog dužni smo da ljubimo, jer: „On najpre pokaza ljubav prema nama i posla Sina Svoga, da očisti grehe naše“ (1 Jn. 4, 10). Samo u sjedinjenju sa Bogom kroz ljubav, čovek nalazi punoću duhovnog mira i blaženstva, zato David i uzvikuje: „Priljublivanje uz Boga meni je dobro i oslanjanje na Boga nada je spasenja moga“ (Ps.73, 28). Ko postigne savršenu ljubav prema Bogu, postigao je sve, postigao je cilj života svoga i postojanja.

Istinska ljubav prema Bogu je neiskazana težnja duše čovekove za životom u Bogu. Prorok David izražava tu težnju rečima: „Kao što košuta traži izvore vode, tako i duša moja traži Tebe, Bože! i dalje: „Žedna je duša moja Boga, Boga Živoga. Za Bogom čezne duh moj“ (Ps.42, 1-2). Apostol Pavle piše: „Imam

želju otići i s Hristom biti“ (Fil, 1, 23). I svaki koji poseduje tu težnju sav je ispunjen Bogom, stalno nosi Boga u sebi i Bog u njemu obitava. Ta težnja se najpre pokazuje u dobrovoljnom davanju sebe u žrtvu živu za Boga i istinu Božju, u samodricanju i odricanju svega radi Boga i carstva Božjega. Primere takve težnje – ljubavi prema Bogu – imamo u nebrojenim svetim likovima kako u Starom, tako i u Novom zavetu, kao i u svetlim likovima mnogih duhovnih gorostasa, članova šest i više milijardi velike ljudske zajednice na ovom globusu. Za sve njih, ljubav prema Bogu bila je sve u životu njihovom i oni su nju pretpostavili svemu u svetu. Zato su nam oni savršeni primer istinske ljubavi, jer su njom bili toliko priljubljeni uz Boga da su zajedno sa svetim apostolom Pavlom mogli da kažu: „Ko će nas rastaviti od ljubavi Božje? Nevolja ili tuga? Ili gonjenje? Ili glad? Ili golotinja? Ili strah? Ili mač?... i da odgovore: „Znamo, pouzdano da ni smrt, ni život, ni anđeli, ni poglavarstva, ni sile, ni sadašnje ni buduće, ni visina ni dubina, ni druga kakva tvar ne može da nas rastavi od Ljubavi Božje, koja je u Hristu Isusu, Gospodu našem“ (Rim.8, 35 i 39).

Spas rodu ljudskom je u ispunjavanju zapovesti Božjih, jer ako živimo po zapovestima Njegovim, ostajemo u ljubavi Božjoj, zato Gospod govori: „Ako zapovesti moje držite, ostaćete u ljubavi mojoj, kao što ja održah zapovesti Oca mogega i ostajem u ljubavi Njegovoj“ (Jn.15, 10). i apostol ljubavi piše: „jer ovo je ljubav Božja da zapovesti Njegove držimo“ (Jn, 5, 3).

Svoju ljubav prema Bogu najbolje pokazujemo i posvedočavamo ako ljubimo bližnjeg svoga. Na ovo nas obavezuje druga Hristova zapovest: „Ljubi bližnjeg svoga kao samoga sebe“ (Mt. 22, 39). Od bogoljublja rađa se čovekoljublje, isto, kao svetlost od svetlosti, ili život od života. U Novom zavetu čitamo: „I ovu zapovest imamo od Hrista: ko ljubi Boga da ljubi i brata svoga“. Pa ko je to bližnji i ko je to brat naš? Bližnji nam je svaki čovek bez izuzetka, a svaki je brat naš, jer smo svi deca Jednog Oca Nebeskog.

Pogled na Hilandar, duhovno središte pravoslavnog hrišćanstva

Hristova zapovest o ljubavi je nova, nepoznata starozavetnom čoveku, jer nema granica prostiranja. „Novu zapovest dajem vam, da ljubite jedan drugoga, kao što ja vas ljubih, da se i vi ljubite među sobom“ (Jn.13,

34). „Ljubav da ne bude lažna, piše apostol Pavle i savetuje: mrzeći na zlo držite se dobra. Bratskom ljubavlju budite jedan drugom ljubazni. Čašću jedan drugog većim činite“ (Rim.12, 9-10).

Spasitelj je ljubav prema bližnjem postavio na čvrst, natprirodni temelj, jer obuhvata sve ljude, čitav svet, pa i najveće neprijatelje. „Ljubite neprijatelje svoje, blagosiljajte one koji vas kunu, činite dobro onima koji vas mrze i molite se Bogu za one koji vas gone“ (Mt.5, 44). Za takvu ljubav, ljubav natprirodnu i svečovečansku možemo se osloboditi jedino kada se ljubavljemo prema Hristu Bogu toliko sjedinimo sa njim, da svako od nas može sa apostolom reći: „Ne živim više ja, nego u meni živi Hristos“ (Gal.2, 20). Ispunjeni tim osećanjem bićemo sigurni kao i apostol Pavle: „Da sve možemo u Hristosu Isusu, koji nam moć daje“ (Fil.4, 13).

Jasno nam je da bez Boga ne možemo činiti ništa dobro, a Njegovim blagodatnim darovima bićemo duhovno spremni da izvršimo sve Božje zapovesti i sposobni za ljubav: „Koja sve snosi, sve veruje, svemu se nada, sve trpi i nikad ne prestaje“ (1 Kor.13, 7-8). Ispunjeni ovakvom ljubavlju, neće nam biti tesno na zemlji i da nas je nekoliko puta više nego što nas danas ima; a bez nje, bez ljubavi, znamo, kada su samo dvojica hodala po zemlji čuo se glas Božji s neba: „Kaine, gde ti je brat Avelj...“.

Sveta nam je obaveza da u ljubavi podražavamo Jednoga Boga Svemilostivog i Njegove ugodnike; a u svakom čoveku da gledamo samo Božanski sjaj i apsolutnu dragocennost – živu dušu Njegovu.

Dozvolite da citiram poslednju – 114. suru Kur’ana Časnog.

Sura 114. Meka – 6 ajeta

U ime Allaha, Milostovog, Samilosnog!

1 Reci: „Tražim zaštitu Gospodara ljudi,

2 Vladara ljudi,

3 Boga ljudi,

4 od zla šejtana – napasnika,

5 koji zle misli unosi u srca ljudi –

6 od džinova i od ljudi!“

Bogu Milostivom veliko hvala, što nas je danas sabrao, da se bolje upoznamo, misli

razmenimo i kao deca Jednog Boga bratski zavolimo.

Radostan sam što kao predsednik Nadzornog odbora „Međureligijskog Centra“ mogu da konstatujem – da u malom, ali ipak ispunjavamo ciljeve zacrtane u našem Statutu. Jedan od njih je: – otkrivanje i oživljavanje religijskih izvora radi izgrađivanja društva koje će negovati mir, pravednost i slobodu –.

Završavam kratkom molitvom svetog Nikolaja srpskog: „O troplameni Bože, Oče, Sine i Duše Sveti – osvetli nas, pomračene grehom večnim sjajem ljubavi Tvoje, da bi se kod nas rasplamsala ljubav prema Tebi Jedinu Bože i prema svim ljudima. Tebi slava i hvala u vekove vekova. Amin!

SREĆKO RADOSAVLJEVIĆ

Srećko Radosavljević, protorej-stavrofor, penzionisani paroh Prnjavorski – rođen 25. avgusta 1935. godine u Svilevu.

Osnovnu školu i gimnaziju je završio u Koceljevi i Valjevu. Bogosloviju u Manastiru Rakovica.

Rukopoložen je u čin sveštenika 1958. godine i postavljen za paroha u Novake, kod Uba. Od 1972. godine je paroh u Mačvi, prvo u Badovincima do 1981, a od tada pa do penzionisanja 1998. u Prnjavoru Mačvanском – gde i sada živi.

Odlikovan je svim odlikovanjima kojima sveštenik Srpske pravoslavne crkve može biti odlikovan.

Predsednik je Nadzornog Odbora Međureligijskog centra.

Muhabat i αγάπη – ljubav u islamu i hrišćanstvu

Miloš Jeremić

Kada govorimo o religiji, već govorimo o ljubavi. Nema religije bez ljubavi, a ljubav bez religije je samo naizgled ljubav, to je obmana, prevara bivstvujućeg nad samim sobom. Čak i kada ne znamo za religiju, u detinjstvu, kada o njoj nemamo ni najjednostavniju predstavu, već možemo da osetimo ogromnu snagu ljubavi. „Religija je jedno s ljubavlju”, napisao je Hegel u svojim ranim radovima.

Savremena nauka pokušava da ovaj nevin dečji osećaj svede na biološki proces, čak, kao što je to slučaj sa Frojdom, na seksualnu privlačnost. Ova učenja, nastala iz evolucionističkog shvatanja sveta, trebalo bi odbaciti, čak ako bi bila istinita, zbog slike sveta koju stvaraju; jer ta slika svodi sve naše odnose na tehničke, a čovek koji je u čisto tehničkom odnosu sa drugima, je potpuno bestemeljan i

prazan. Ko izgubi ljubav nije izgubio nešto, nego sve.

Ovde je reč o dve religije i o dva shvatanja ljubavi. Treba utvrditi da li se ova shvatanja razlikuju i koliko. Treba otpočeti razgovor između dva sveta koja su naizgled bliska i naizgled daleka. Reč je o islamu i hrišćanstvu.

Razgovor koji otpočinjemo ovde već je povesno započeti i to nam omogućava da ga započnemo kao ponavljanje. Za svaki razgovor je neophodno razumevanje, ali ne razumevanje kao shvatanje, već razumevanje u samom temelju stvari. Zato je pravi razgovor moguć u religiji, jer se upravo religija vraća u ono odakle i jeste, u sam svoj temelj, Boga. Dok ostale duhovne delatnosti, kao što je slučaj sa umetnošću i filozofijom, zaobravljaju svoj temelj, ili čak od njega beže, kao u nauci, religija je uvek u svome temelju.

Obe religije spoznaju osnovnu istinu – Bog je Jedan. Ipak, posmatramo li stvari istorijski, mogli bismo da se obeshrabrimo. Čini se da je kroz istoriju razumevanje među njima bilo izuzetak, a da se uglavnom nisu razumele. Nema pretenzije da otklanjam tobožnje greške u razgovoru ovih kultura, već samo da ponudim neke svoje dileme zasnovane na proučavanju ovih religija i izvesnom duhovnom iskustvu. Razumevanje i nerazumevanje nalaze se na temelju iste suštine, te je i nerazumevanje nekakvo razumevanje; nerazumevanje je dokaz da je razgovor moguć i daje šansu da se razume. Kada se shvati da je došlo do nerazumevanja, onda je moguće da se radi na razumevanju, kao kod bolesnog čoveka koji mora da shvati da je bolestan, da bi počeo da se leči.